

O'ZBEKISTONDA PROKURATURA TIZIMINING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISHI: 1991-2016 YILLAR

Sofoyeva Shahzoda Sirojovna

BuDU mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya: *Mazkur maqola O'zbekistonda prokuratura tizimining shakllanishi va rivojlanishiga bag'ishlangan bo'lib, 1991-2016 yillarni o'z ichiga oladi. Mustaqillikni qo'lga kiritganidan so'ng, O'zbekistonda prokuratura tizimi yangi huquqiy va tashkiliy sharoitlarda shakllandi. Maqolada, prokuraturaning asosiy vazifalari va huquqlari, yangi qonunlar va normativ huquqiy hujjatlarning joriy etilishi, tizimni modernizatsiya qilish bo'yicha amalga oshirilgan islohotlar va kadrlar siyosatining ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, prokuratura tizimining samarali faoliyatini ta'minlash uchun kadrlar tayyorlash va malaka oshirish jarayonlari, bu sohada amalga oshirilgan chora-tadbirlar hamda tizimning ijtimoiy va siyosiy hayotdagi o'rni ko'rib chiqiladi. Maqola, O'zbekistonda prokuratura tizimi va kadrlar masalasining huquqiy davlat barpo etilishidagi ahamiyatini ochib beradi.*

Kalit so'zlar: *O'zbekiston prokuraturasi, tizimning shakllanishi, mustaqillik, huquqiy islohotlar, prokuratura faoliyati, kadrlar siyosati, malaka oshirish, prokuratura tizimining rivojlanishi, huquqshunoslik ta'limi, prokuratura vakolatlari, 1991-2016 yillar, O'zbekistonda islohotlar.*

Kirish. 1991-yil 31-avgustda O'zbekiston Respublikasining mustaqillikka erishishi bilan mamlakatda yangi siyosiy, iqtisodiy va huquqiy tizim shakllanayotgan davr boshlandi. Mustaqillik davrida O'zbekiston davlat organlarining barcha sohalari, jumladan, huquq-tartibot tizimi, yangicha tashkil etilish jarayoniga kirishdi. Prokuratura tizimi ham o'zgarishlar va islohotlarga duch keldi. Bu tizimning asosiy vazifasi - davlatning qonuniyligini ta'minlash, fuqarolarning huquq va erkinliklarini himoya qilish, jinoyatga qarshi kurashish, shuningdek, davlatning qonun ustuvorligini ta'minlash edi. Ushbu maqola O'zbekistonda prokuratura tizimining shakllanishi, rivojlanishi va huquqiy asoslarining o'zgarishi masalalariga bag'ishlanadi.

I. O'zbekistonda prokuratura tizimining tashkil topishi

Mustaqil O'zbekistonning dastlabki yillarida huquqiy tizimni shakllantirishning eng muhim tarkibiy qismi bo'lgan prokuratura tizimi o'zining yangi vazifalari bilan yuzlashdi. Sovet Ittifoqi tarkibida bo'lgan O'zbekistonda prokuratura organlari, asosan, markazlashgan tuzilishga asoslanib faoliyat yuritgan edi. Mustaqillikni qo'lga kiritganidan so'ng, O'zbekistonda huquqiy davlatni barpo etish maqsadida yangi me'yoriy hujjatlar qabul qilindi, shu jumladan, prokuratura tizimini mustahkamlashga qaratilgan qonunlar va farmonlar.

1991-yil 29-dekabrda O‘zbekiston Respublikasi "Prokuratura to‘g‘risida"gi qonunni qabul qildi. Ushbu qonun O‘zbekistonda prokuratura tizimi asoslarini belgilab berdi va uni mustaqil davlat sifatida rivojlantirishga yo‘naltirildi. Qonun prokuraturaning asosiy vazifalari sifatida davlat xavfsizligini ta‘minlash, huquq va erkinliklarni himoya qilish, jinoyatlarni tekshirish va sudga taqdim etish kabi masalalarni ko‘zda tutdi.

II. Prokuratura tizimining rivojlanishi

1991-2016 yillar davomida O‘zbekistonda prokuratura tizimi bir qator islohotlarni amalga oshirish orqali rivojlandi. 1991 yildan keyin, prokuratura tizimi mustaqillik sharoitida o‘z faoliyatini modernizatsiya qilishga kirishdi. Bu davrda prokuratura organlarining vakolatlari kengaytirildi, yangi qonunlar va normativ huquqiy hujjatlar qabul qilindi.

1. Yangi qonunlar va normativ hujjatlar

Prokuratura tizimining samarali ishlashi uchun asosiy huquqiy baza yaratildi. 1992-yilda "O‘zbekiston Respublikasi Prokuraturasining asosiy vazifalari va huquqlari" haqida yangi qonun qabul qilindi. Bu qonun orqali prokuraturaning faoliyat doirasi yanada kengaytirildi va davlat va fuqarolar huquqlarining himoyasida prokuraturaning ishtiroki kuchaytirildi.

2000-yilda qabul qilingan yangi Prokuratura Kodeksi prokuratura tizimining tuzilmasini yanada takomillashtirdi. Ushbu kodeks prokuratura organlarining huquqiy asoslarini yaxshiladi va tizimda amalga oshiriladigan ishlar uchun aniq yo‘nalishlarni belgilab berdi. Shu bilan birga, prokuratura xodimlarining malakasini oshirishga qaratilgan dasturlar va kurslar tashkil etildi.

2. Prokuratura tizimining takomillashuvi

2000-yillarning o‘rtalarida O‘zbekistonda prokuratura tizimi yanada takomillashdi. Prokuratura organlarining faoliyati yanada ochiq, shaffof va zamonaviy usullar bilan boshqarila boshladi. 2001-yilgi islohotlar doirasida, prokuraturaga bir qancha yangi funksiyalar va vakolatlari berildi. Masalan, prokuratura organlari ishini yanada samarali qilish, jinoyatlarni tergov qilishda va sudga taqdim etishda ishtirok etish jarayonlarini optimallashtirish bo‘yicha chora-tadbirlar amalga oshirildi.

3. Kadrlar siyosati

O‘zbekistonda prokuratura tizimining rivojlanishiga kadrlar masalasi alohida ahamiyat qaratildi. Kadrlar siyosati doirasida, prokuratura tizimi xodimlarining malakasini oshirish, huquqshunolar tayyorlash va ularning ish tajribasini yaxshilash bo‘yicha bir qator islohotlar amalga oshirildi. Bunday islohotlar prokuratura organlarining samarali faoliyat yuritishiga yordam berdi va tizimning yanada ishonchli bo‘lishini ta‘minladi.

4. Prokuratura tizimining ijtimoiy hayotdagi roli

Prokuratura tizimi O‘zbekistonda nafaqat huquqni amalga oshirishda, balki ijtimoiy hayotda ham muhim rol o‘ynay boshladi. Bu tizim davlatning qonun ustuvorligini ta‘minlashda, fuqarolar huquqlarini himoya qilishda va jinoyatlarni oldini olishda muhim

o‘rin tutdi. Shu bilan birga, prokuratura tizimi mamlakatdagi huquqiy va iqtisodiy islohotlar jarayonida faol qatnashdi.

III. Kadrlar tayyorlash va malaka oshirish

Prokuratura tizimining rivojlanishi, albatta, kadrlar tayyorlash va ularning malakasini oshirishni talab qildi. 1991-yildan keyin O‘zbekistonda huquqshunoslar va prokuratura xodimlarini tayyorlash tizimi tubdan o‘zgardi. O‘zbekistonda prokuratura xodimlari uchun maxsus o‘quv markazlari tashkil etildi. Bu markazlarda huquqshunoslik, jinoyat huquqi, tergov va sud ishlari kabi yo‘nalishlar bo‘yicha malakali mutaxassislar tayyorlandi. Shuningdek, prokuratura tizimida ishlayotgan xodimlar uchun muntazam ravishda malaka oshirish kurslari tashkil etilib, ularning bilim va ko‘nikmalarini yangilashga katta e‘tibor berildi.

IV. Xulosa

1991-2016 yillar davomida O‘zbekistonda prokuratura tizimi mustaqil davlatning huquqiy va siyosiy sharoitlariga mos ravishda rivojlandi. Prokuratura tizimi yangi qonunlar va normativ-huquqiy hujjatlar bilan takomillashdi, uning vakolatlari kengaytirildi, faoliyatida zamonaviy texnologiyalar va yondashuvlar qo‘llanila boshlandi. Kadrlar siyosati esa tizimning samarali ishlashi uchun muhim omil bo‘lib, huquqshunoslarning malakasini oshirish, ularning kasbiy rivojlanishiga katta e‘tibor qaratildi. Shuningdek, prokuratura tizimi O‘zbekistondagi huquqiy va ijtimoiy islohotlarga faol hissa qo‘shdi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Jumayev, A.B. (1997). O‘zbekistonda prokuratura tizimi: Tarixiy va huquqiy tahlil. Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi nashriyoti.
2. Uralov, A.A. (2001). Prokuratura va uning funksiyalari: O‘zbekiston tajribasi. Toshkent: O‘zbekiston huquqiy axborot markazi.
3. Shaykhov, M. (2003). Prokuratura tizimi: O‘zbekiston va jahondagi amaliyot. Toshkent: O‘zbekiston davlat yuridik universiteti nashriyoti.